

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 89
אדר ב' תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

עירנות הציבור לשלימות העירוב, מעלות לשני צדדים

בס"ד גוברת המודעות בציבור להכיר את העירובים, לדעת את ההלכות, ולהיות עירניים לשלימות העירוב ולקלקלו. אפילו בעלי העירובים העירוניים מספרים שבשנה האחרונה מתקשרים אנשים להודיע להם על חומי עירוב שנקרעו, דבר שלא היה כלל שנים קודם לכן.

הדבר הזה לעצמו גדול מאוד, שאנשים מתעניינים בעירוב, עוקבים אחריו, שואלים עליו, זה תורם מאוד לכל אדם, שהוא מרגיש שמקיים את ההלכה. למרות שהוא עצמו לא מטלטל, ולא מוציא מביתו שום חפץ, זה עדין לא מספיק בשביל לחיות את ההלכה, עדין זה כביכול לא נוגע אליו. יש כאלה שעירוב לא נוגע לליבם, כי הם תמיד מטלטלים לצערנו [מחוסר מודעות], ויש כאלה שתמיד לא מטלטלים. אבל אלו שלמרות שאינם מטלטלים מתבוננים בצורת העירוב ובהלכותיו, מרגישים בעצמם את קיומו של עוד חלק בתורה, בצורה מעשית.

בנוסף לכך, גם לאחראים ולעוסקים זה תורם הרבה מאוד, הם מרגישים שיש עוד אנשים איתם, הם לא עושים רק למען עצמם לקיים את החיוב שלהם כלפי שמיא. ועוד, אם מותר לומר, שכל אדם עושה יותר כשעוקבים אחריו, וכשיודעים שאנשים ישאלו, לא עושים דברים מפוקפקים. ובאמת בודקי מוקד העירוב מציינים, שהתחזקה עלתה בכמה מקומות בצורה משמעותית ביותר.

גדרות אתר הבניה משמשות מחיצה, והסרת חומי העירוב

באחד העירובים העירוניים, הסמוכים למקום העבודות של הקמת הרכבת הקלה בגוש דן, יש מתחם גדול שהקיפו בגדרות, ובתוכו כמה עמודים של העירוב העירוני, כמובן שיש בזה פסול הלכתי, משום שאם העמוד נמצא בתוך שטח מוקף, כתב המשנ"ב (סי' ש"ג ס"ק ק"ג) דלאו כלום הוא. ואמנם כששני העמודים בתוך השטח המוקף יש להם דין צוה"פ, אבל הצוה"פ שחיצה מחוץ למתחם וחיצה בתוך המתחם פסולה, ואם כן יש בעיה בשני מקומות, האחד בהתחלת המתחם והשני בסופו.

האחראי עשה פתרון להכשיר את העירוב, באופן שלא יצטרך להשתמש בעמודים שבתוך המתחם, [מחשש שהם יפגעו בשבועות הבאים מחמת העבודות], ולכן העמיד עמוד קרוב לתחילת המתחם, ועמוד אחרי המתחם, ולכל אורך המתחם הוא סמך על הגדרות של המתחם, שבדאי יהיו סגורות לפחות במשך השבת שלא עובדים בה, והגדרות משמשות מחיצה לעירוב, (כפי שהובא לעיל גליון 85). כעבור שבועיים סיפר האחראי שהוא

עמוד העירוב סמוך לגדרות המתחם, והחלל שתחתיו

קיבל כ"כ הרבה טלפונים, שאנשים שאלו אותו איך הוא משתמש בצורות הפתח שבתוך המתחם, והוא היה צריך להסביר להם שאינו משתמש בהם, אלא בגדרות של המתחם, עד שהוא החליט להוריד את החומים מכל העמודים שבתוך המתחם, כדי שידעו שהם לא בשימוש, ולא יחשבו שהעירוב לא נעשה כהלכתו ח"ו. למוקד העירוב המשיכו להגיע שאלות, מאנשים שכבר הבינו שהגדרות משמשות לעירוב, והשאלות היו בענין הגדרות.

זהירות בגדרות שלא יהיו גבוהות ג' טפחים

הנה בגדרות כאלו צריכים להשיגה מאוד שהן לא יהיו גבוהות ג' טפחים מהקרקה, כיון שמראש הן לא מגיעות לקרקה, אלא מוגבהות 15-20 ס"מ, ואם יש עוד שיפוע או תלולית קטנה של חול שהגדר עומדת עליה, או שיש שקע בחול של כמה סנטימטרים, כבר נעשה חלל של ג' טפחים (28.8 לשיעור חזו"א, 24 ס"מ לשיעור רח"ו, 22.8 לשיעור החדש) הרי הגדר נעשית מחיצה תלויה,

ואינה כשרה אפילו שהיא גבוהה שני מטרים ויותר. ולכן הקטע שבגדר שיש תחתיו חלל ג' טפחים, הרי הוא כמי שאינו כלל, ודבר כזה יכול לפסול עירוב שלם. לכן צריך זהירות רבה ומומחיות של נסיון בעירובים, לדעת על מה וכיצד ניתן לסמוך עירוב על גדרות של אתרי בניה.

אמנם יש מקרים שיש דין עומד מרובה, כאשר המקום הפרוץ, דהיינו הקטע שיש בו חלל של ג' טפחים מלמטה, הוא פחות מ"י אמות (5.60 לשיעור חזו"א, 4.80 לשיעור הגר"ח נאה), וכנגדו בצדדים יש גדר כשרה כאורך הפרוץ. אבל צריך תנאי נוסף שהעומד ימשיך בקו ישר עד למחיצה שבצד השני של הפירצה, ובגדרות רשת ובפרט בגדרות כאלו הבנויות ממחסומים גדולים, יש הרבה זוויות שונות, שהגדרות אינן עומדות בקו ישר, וקשה שהצדדים יהיו מכוונים זה כנגד זה. וא"כ קשה לסמוך שיהיה בהם עומד מרובה, ובפרט שלא ישתנה במהלך הבניה. בתקופה זו היו כמה ששאלו את מוקד העירוב על כשרות הגדרות האלו מהטעם הזה, והמוקד אמר להם שילכו עם סרט מידה ויבדקו מקרוב, השואלים הלכו ובדקו, וברוב המקומות לא היה בחלל ג' טפחים, ורק מעט חורים הם מצאו שיש בהם ג' על ג' טפחים, והתקשרו למוקד ושאלו, האם זה אומר שהעירוב פסול.

דיני עומד מרובה בפירצה בגדרות המתחם, ובקרון זווית

בעקבות השאלה אמר להם המשיב שנראה לומר כלל בענין זה, שכל זמן שהחלק הפסול הוא לא יותר מאורך של חצי ממחסום, אפשר להתיר ע"י עומד מרובה של אותו מחסום, שהרי הוא עצמו בודאי ישר, ואף כאשר המחסום הבא אחריו אינו באותה זווית, מ"מ תמיד המקל האחרון שמחזיק את המחסום מגיע עד הקרקה, וא"כ הוא מחיצה שאינה תלויה, והעומד מרובה פוגש בו ויוצא שהצדדים מכוונים בקו ישר.

אלא שעדיין יש לדון כיון שהוא רק מקל דק, ולא מחיצה ארוכה, אולי זה לא מספיק, משום שאתי אוריא שמשני הצדדים [שהגדר נחשבת פרוצה], ומבטל את המקל הבודד, ושוב אי אפשר לדון בו עומד מרובה, למרות שהוא ישר. והנה הבעיה הזו תהיה רק כאשר גם המחסום הסמוך גבוה ג"ט, שאז באמת יש רק מקל באמצע, משא"כ אם המחסום הבא כשר, יוצא שאין למקל אוריר משני צדדים, ואינו מתבטל [למרות שהמחסום השני בזווית אחרת ממנו, דלענין זה שלא יהיה "אתי אוריא", מועילה גם מחיצה של צד אחר].

ועוד י"ל אף כאשר המחסום השני גבוה ואינו כשר, מ"מ כתב החזו"א (סי' ע"ב ס"ק ב') לגבי פירצה בקרון זווית, שאם מעמיד מקל דק בפניה, שכל צד פוגש במקל, הרי שתי הפירצות כשרות ונסתמות ע"י דין עומד מרובה, ולא אומרים אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל את הקנה העומד, כיון שלא מתחשבים באוריר שמחוץ לרשות ובכה"ג כלפי כל צד, המקל הוא הסוף של אותה רוח, והאוריר שמעבר למקל אינו שייך למחיצה, ונמצא שיש למקל אוריר רק מצד אחד, ולכן אינו מתבטל.

אמנם יש לחלק ולומר שמקרה זה אינו שייך לדברי החזו"א, כיון שבשינוי זווית מועט כמו זה שהמחסומים מוזוגים ואינם בקו ישר, עדין כולם נחשבים רוח אחת, והאוריר שבהמשך במחסום הבא [שגם הוא גבוה ג"ט] יעשה דין אתי אוריא וכו' ומבטל את המקל. ומש"כ החזו"א היינו דוקא במחיצות של צדדים שונים, כגון מזרח וצפון, ולא כששניהם מזרח רק בנטיה מועטת. [ואע"פ שלגבי דין עומד מרובה, גם נטיה מועטת לכאורה נחשבת "קרון זווית" לדעת החזו"א, היינו רק לגבי הדין שהעומד מרובה ממשיך בקו ישר, וזה אינו ישר, ומ"מ נחשב מחיצה לאותו צד, והאוריר מבטל את המקל].

לכן בכל מקום שיש חלל תחת מחסום כלשהו, אם הוא עד חצי מאורך המחסום וזה רק במחסום אחד, יש להתירו. וכיותר מחצי מחסום, או שהבעיה

נמשכת גם במחסום הסמוך, צריך לדון היטב בדיני עומד מרובה, ואכמ"ל. ובאמת זה סיבה לחשוש שלא לסמוך על המחסומים, אא"כ יש כל שבוע מעקב צמוד, ע"י אדם הבקי בפרטי ההלכות.

לוח מודעות תחת צורת הפתח

נידון נוסף שעורר אברך שהתהלך לאורך הגבול של אחד העירובים, והבחין בדבר שעמד כבר כמה שנים, שיש בו שאלה הלכתית. האברך התקשר למוקד העירוב, ואמר שהוא ראה תחת אחת מצורות הפתח, שעומד לוח מודעות גדול, ולדעתו זה פוסל את צוה"פ כדין מחיצה המחלקת באמצע צוה"פ. המוקד חקר אותו באיזה לוח מודעות מדובר, כיון שרוב לוחות המודעות גבוהים ג' טפחים מהקרע, ואין בהם דין מחיצה, וממילא אינם פוסלים את צוה"פ. האברך הסביר שמדובר בעמוד בטון רחב מאוד בקוטר מטר, וגבהו כשני מטרים, וא"כ הוא בודאי מחיצה, ופוסל את צוה"פ. המוקד קיבל את ההערה והעביר אותה בכבוד, לאחראי. האחראי נסע מיד למקום לראות למה התכוון האברך, ולאחר זמן השיב שהעמוד הזה יכול להחשב ללחי לשני הצדדים, וממילא באמת הצוה"פ נחלקת לשנים, אלא שלכל צד יש לחי המשלים את צוה"פ.

האברך לא הסתפק בתשובה זו, וטען שכאן אי אפשר להכשיר את לוח המודעות ללחי, כיון שמעל ראש העמוד [לוח המודעות] יש עוד פלטה גדולה כעין גג המכסה את העמוד, והוא בולט לחוץ כמה ס"מ. נשאלת השאלה האם בליטה כזו מקלקלת ומפסיקה בין הלחי לחוט, או שזוהי אפשר לומר שאינה נחשבת גג, אלא אדרבה היא עצמה חלק מהלחי, אלא שהלחי בולט בראשו.

השאלה היתה ביום שישי, והיה צריך להכריע מיד, המוקד השיב להם שאם מדובר בבליטה של שנים או שלשה ס"מ, אפשר להכשיר אותה מדין שהיא כהמשך ללחי, אבל אם החוט עובר במקום שהבליטה בולטת טפח, יש לדון אותה כגג הבולט ומפסיק, וכך ענה אח"כ גם אחד מרבינו העירובים שהעבירו את השאלה לפניו, והוסיף שאין שיעור ברור לדין זה, אבל כך יש להורות, שטפח כבר פוסל, ובשנים שלשה ס"מ להכשירו, ובין שיעור זה לזה, צריך עיון. האחראי טיפס ומדד ואמר, שבצד אחד יש רק כשלשה ס"מ ובצד שני כעשר ס"מ, וא"כ צד אחד אינו כשר ללחי וא"כ צריך להוסיף לחי לפניו. אבל כאן זו בעיה להעמיד לחי, משום שמדביקים בו מודעות, ועוד שייצטרכו להרחיק את הלחי יותר מעשר ס"מ כדי שהלחי עצמו לא יהיה מתחת צוה"פ.

לפי הוראה זו החליט האחראי להזיז את החוט בכמה עשרות ס"מ, ע"י שקשר את החוט לעמוד אחר שהיה בקירבת מקום, ונמצא לבסוף שהחוט עובר בקצה העיגול, במקום שהגג אינו בולט אלא שלשה ס"מ משני הצדדים, והוא כשר לשמש ללחי משני הצדדים.

לחי רחב ועגול, האם כל משהו ממנו בלחי בפני"ח

לאחר מעשה התעוררו לדון בזה מצד דין נוסף, שכתב החזו"א (סי' ע"ט ס"ק י"ח בהערה) שאם הלחי רחב ג' או ד' טפחים ממקום החוט ולפנים, אפשר יהיו פתחי שימאי, וכך התקבל להחמיר, שלא לעשות לחיים רחבות באופן שמהחוט ולפנים יהיה ג' טפחים. ולכן רוחב הלחיים המקובל הוא 30-40 ס"מ, שכאשר החוט באמצע או קרוב לאמצע, אין בלחי יותר מג' טפחים, [ויש מעדיפים שיהיה פחות מ-40 ס"מ, כדי שגם אם החוט נוטה מהאמצע, לא יהיה ג' טפחים אפילו לשיעור רח"נ]. והנה העמוד הנזכר המשמש ללוח מודעות, רחב מאוד, והקוטר [הרוחב מצד לצד] הוא מטר, וכיון שהחוט לא נמצא בתחילתו בצד הפנימי, אלא אדרבה קרוב לצד החיצוני, יוצא שהוא רחב יותר מד' טפחים כלפי פנים, ויש בו את החשש של פתחי שימאי שכתב החזו"א.

אמנם יש לכאורה מקום לחלק ולומר, שבדבר עגול כל מעט ממנו הוא צד בפני עצמו, והרי הוא כמו עמוד בצורת משושה שיש לו שש צלעות, וכל צלע נידון לעצמו, שאם הלחי יוצא מצלע מסוים, לא נאמר שנחשב לחי רחב מחמת הצלעות הנוספות, וא"כ ה"ה בדבר עגול, כל משהו או כל זוית היא צלע בפני עצמה, ולפיכך אין העמוד נחשב כלחי רחב, ובאותו מקום שהחוט יוצא, אין צלע של ג' טפחים. ומוקד לסברא זו, מבואר בחזו"א (סי' ע"ב ס"ק י"ב) לגבי פסי חצר, שצריך שיהיו מכוונים זה כנגד זה בדיוק, וכתב החזו"א שאפשר להעמידם באלכסון בשיעור תל המתלקט שאז כל נקודה ממנו נחשבת כפס נוסף. והוא

הדין כאן י"ל שכל נקודה בעיגול נחשבת כפס נוסף, אמנם צריך שיהיה בעיגול שיפוע של תל המתלקט.

העברנו את השאלה לאחד מרבינו העירובים, והוא ציין שבספר "משכיל אל דוד" להג"ר מיכאל שמואל בלייכר כתב סברא זו, להכשיר לחי מדבר עגול, אבל יש לפקפק בה, משום שלפ"ז גם בלחי ישר יהיה דין זה באופן שביחס לצורת הפתח הוא עומד באלכסון, כל נקודה שבו נחשבת כלחי בפני עצמו, כמו שכתב החזו"א לגבי פסי חצר, ולפ"ז צריך לומר שמה שהחזו"א אסר לחי רחב, היינו רק בלחי שעומד ישר בדיוק, וזה דוחק גדול. לכן יותר נראה שהחזו"א דיבר גם בלחי שעומד באלכסון, וממילא גם בלחי מעוגל, והטעם משום שהפסול של פתחי שימאי אינו תלוי בדינים, אלא במראה העין, שנראה בעיני אדם (כדמוכח במק"א), וכיון שאדם מחשיב את העמוד כדבר אחד גדול וארוך, יש בו את הפסול של פתחי שימאי.

חיבור חתיכות דיקט לעשות לחי כשר

בגליונות הקודמים הבאנו על הצורך בהשקעה בשיפור העירוב בישושים ובמקומות נופש, שיהיה עירוב באופן המותר למשפחות האברכים, שמתארחים בהם בשבתות השנה בקיץ ובחורף, שלוחי מוקד העירוב יצאו כבר לכמה מקומות ותכננו את התיקונים הנדרשים, בהעמדת עמודים חדשים ותיקון הגדרות ושאר הלכות. באחד הישובים הגיעו שלוחי המוקד בסוף היום, לאחר חשכה, ובכניסתם ראו לחי מקרש משונה ביותר, מהצד האחורי ניכר שמדובר בחתיכות משטח של סחורות, [שהוא עשוי מקרשים עם רווח ביניהם], ולפניו יש שני חתיכות של דיקט, מחוברות עם ברגים קטנים מאוד, וניכרת בהם השקעה גדולה ומסירות. הם יצאו מהרכב וניגשו לראות מקרוב את הדבר המופלא, ואיזה דין גרם לאחראי המקומי לעשות דבר כזה.

חתיכות דיקט שחיברו במסירות ללחי

אחד מהשלוחים ראה את הלחי ונזכר שהוא הורה לו לעשות כך. ביום שישי הקודם התקשר למוקד, האחראי של אותו מקום, וסיפר שהוא רצה לעשות לחי ממשטח של סחורות, ולהעמיד אותו באופן שהקרשים עומדים והרווח ביניהם הוא בצורה מאונכת, ושאל האם יש בעיה אם יוצא מהחוט יעבור על הרווח שבין הקרשים, או שזוהי כיון שהם בתוך שיעור לבדו, הרי זה כסתום, וכמו לחי אחד. המשיב השיב לו מיד שע"פ הוראת הרבנים יש בעיה אם החוט יהיה על הרווח, והטעם משום שלבדו מועיל רק להחשיבו כסתום לגבי מחיצה, כביכול אין רווח בין הקרשים, אך הוא לא ממלא את המקום, ולכן לגבי דין לחי שצריך שיהיה ממשות של הקרש תחת החוט, לא נחשב שיש ברווח ממשות, ואינו כשר. לכן צריך לקחת ללחי קרש שלם. הוסיף האחראי ושאל האם יכול להצמיד על המשטח דיקט דק [שהדיקט לעצמו לא יחזיק, אלא רק ע"י שהוא מחובר למשטח]. אמר לו המשיב שזה כשר לתכתילה, ובוה סיים את השיחה. כעת ראה מעשה ונזכר הלכה, זה הלחי המדובר, שהאחראי חיבר במסירות שיריים של דיקטים כדי למלאות את החלל ולהכשיר את הלחי, שיהיה עירוב לשבת, כיון שלא מצא בישוב קרש יותר טוב, אשרי העם שככה לו.

שלוחי המוקד החלו לדון בעצמם האם יש בו חסרון של פתחי שימאי, כיון שחתיכות הדיקט שבורות בצדדים ואינן ישרות, או שזו לא מתחשבים בצדדים אלא רק במקום שהחוט עובר עליו, שבאמצע הלחי לא תהיה בליטה. הדין הזה אינו ברור, ויש בו דעות בין רבני זמנינו. במקום זה הם הוציאו מיד מהרכב לחי חלק ויפה מצופה פורמיקה, שהוזמן במיוחד מהנגריה לצורך לחיים של עירוב, והם הצטיידו בו מראש בתקוה לתקן מיידית מקומות שימצאו בדרכם. וזה אחד מהמקומות שהם תיקנו באותו יום. לפני שחיברו את הלחי, התקשרו לאחראי לתמוך ולהשתתף עימו בהחזקת העירוב. האחראי יצא אליהם, וביקש לקחת את הלחי עימו, ולחבר אותו ביום שישי, מחשש שאם יחברו אותו עכשיו, הוא ינוק מעבודות הבנייה שנעשות בימים אלו בכניסה לישוב.

מדברים אלו אנו רואים את גודל הקושי של האחראים במקומות שונים להכשיר את העירוב, עד כדי שאפילו קרש נורמלי לא היה יכול להשיג. במקרה זה האחראי הוא ירא שמים מאוד, ודואג לעירוב במשך הרבה שנים בלי שום תקציב או משכורת, אבל יש מקומות שמחמת דברים כאלו העירוב נפסל פעם או פעמיים באופן שהאחראי לא מצליח לתקנו עד שהוא מתיאש ומזניח עוד יותר ואכמ"ל.

שטענו שכיין שהעמוד במקרה זה מוצמד לגדר [בתוך ג' טפחים כשיעור לבד], הרי אפשר להחשיב את הגדר שבקטע הזה כחלק מהעמוד, וא"כ הגדר איננה פוסלת את העמוד, אלא אדרבה היא עצמה חלק מהעמוד, ויוצא שהעמוד אינו בתוך החצר, אלא החצר מתחילה לפנים מהעמוד. וא"כ במקרה שהעמוד יהיה סמוך תוך ג' טפחים לגדר, לא יהיה פסול של עמוד בתוך חצר.

והנה באמת היו אחרונים שסברו שעמוד בתוך חצר כשר מטעמים שונים [משום שניכר מלמעלה ואכמ"ל], אבל לפי מה שהמשנ"ב והחזו"א פסקו והכריעו באופן ברור שהעמוד פסול כשהוא בתוך החצר, [כשהגדר חוצצת מתחת החוט], אין לומר את הסברא הנ"ל. משום שגם אם הגדר היתה בעצמה העמוד, יש בה חסרון שאינה בולטת לתוך השטח המוקף, וכתב החזו"א (סי' ס"ה) שהיסוד של צורת הפתח הוא, שהבליטה המועטת שסותמת קצת מהמקום הפרוץ, היא זו שסותמת כביכול את כל הפתח, ע"י דין צורת הפתח, משא"כ באופן שהעמוד אינו בולט, אינו כשר. וק"ו באופן שהעמוד נמצא מבפנים, ורק רוצים להחשיב חלק מהגדר כאילו היא עמוד, הרי מבואר בכמה אחרונים וברמ"א (סי' שס"ג ס"ז) שהקד אינו כשר להיות לחי, וא"כ יש עליו טיה, וכמו שביאר המשנ"ב שם (ס"ק כ"ו) שצריך שהטיה יהיה בו ממשות, שיבלוט מעט מהכותל. ולכן עמוד הנמצא בתוך החצר, למרות שהוא צמוד לגדר, אינו יכול לשמש לצורת הפתח כלפי הרחוב.

עשיית חור בגדר שבתוך צוה"פ

באחד העירובים השכונתיים שהוקמו בתקופה האחרונה ע"י מוקד העירוב, היה מקום אחד שקשרו את החוט לעמוד תאורה, והעמידו לחי לפניו. לאחר שהתקינו את הלחי הבחין המלווה ההלכתי שהם עשו שגויה, שהרי לפני הלחי יש גדר של גינה, שהיא מחלקת את צורת הפתח.

ואמנם הגדר עצמה נמוכה, ואין בה שיעור י' טפחים, אבל בצירוף אבני השפה שלפניה, שיש בהם עוד כעשרים ס"מ, יש בגדר שיעור י' טפחים לשיעור הגר"ח נאה. ברגע ראשון הוא רצה לומר להם לפרק את הלחי ולחברו מחוץ לגדר, והצוה"פ תהיה עד הגדר. אך לאחר מכן הוא שם לב שזה לא יהיה פתרון טוב, כיון שהגדר נמוכה משיעור חזו"א, וא"כ יצטרכו להגביה אותה לאורך כמה מטרים. וא"כ ממה נפשך הוא בבעיה, אם ישאיר את המצב כך, תהיה בעיה לשיעור הגדר"ג, ואם יוציא את הלחי, תהיה בעיה לשיעור חזו"א.

לאחר התבוננות הוא החליט לעשות פתרון שטוב לשניהם, ואמר לעובד [לאחר שהצטייד מראש באישור העירייה] שיחתוך מהגדר שני מקלות, רק בחלק האמצעי, באופן שהגדר תראה שלימה, אבל כיון שיש בה חור יותר מג' טפחים היא אינה כשרה למחיצה, ואינה פוסלת את צורת הפתח.

דין עומד מרובה בערב

ויש להוסיף שאם החור נמצא בתחתית המחיצה [כגון בגדרות של המתחם הנ"ל], מספיק ג' טפחים כדי לפסול את המחיצה, כיון שע"ז היא נעשית מחיצה תלויה, אבל כאשר הג' טפחים התחתונים שלמים, ואין פסול של מחיצה תלויה, הרי ניתן לומר "עומד מרובה בערב", כלומר שהחלק התחתון עושה עומד מרובה על הפירצה, ונחשבת כמחיצה כשרה, וא"כ לא מספיק חור של ג' טפחים. ומ"מ במקרה זה מספיק ג' טפחים מפני שהחור קרוב לראש העליון של המחיצה, ונשאר למעלה פחות מג' טפחים, וע"ז מבואר בגמ' שאומרים אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, [כאשר החלק העליון הוא פחות מגודל החור], והחלק העליון כמי שאינו, ולכן אי אפשר לומר עומד מרובה, מכיון שאין מה שסותם מעליו, וממילא הצוה"פ נעשית כהלכתה ואין תחתיה מחיצה. וע"י במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ג') מתי כן ניתן לומר עומד מרובה בערב.

פרוודור פחות מ' אמות האם צריך צורת הפתח

נסיים את הענין בשאלה נוספת שהיתה לאחד האברכים שרצה לעשות עירוב בבנין שלו, והיה פרוודור ארוך ובו כמה יחידות דיוור שאין להם היקף, אלא שתי מחיצות מהצדדים בלבד. והפרוודור פרוץ במלואו משני צדדים, האברך קרא למוקד העירוב לשאול האם צריך לעשות איזה תיקון של צורת הפתח בכניסה לפרוודור, שהרי זה פחות מ' אמות, וא"כ זה כמו פתח.

לכן מצוה גדולה וחשובה היא העשייה המבורכת, שיוציאים לתקן את העירובים בישוים, בפרט אם יכולים להביא את העירוב לרמה כשרה, בלי הקולות הגרועות שמצויות בעירובים עירוניים, וכל העוזרים והמסייעים למוקד העירוב בתרומה הגונה, יזכו לברכת ה', ברכת השבת מקור הברכה.

שיח המוקף את עמוד העירוב, ג' מצבים

בבדיקת העירובים השכונתיים היו מקומות שעשו עירובים עם עמודים בלי לחיים. כמובן שבמקומות כאלו צריך להקפיד מאוד מאוד על מתיחת החוטים, שהחוט לא יתנדנד ויצא מרוחב העמוד, ושלא ישקע מתחת לגובה ראש העמוד [שזה מעט מאוד], וכן שהעמודים יהיו ישרים ממש, כדי שהחוט יעבור מעל הי' התחתונים של העמוד, ובאמת קשה להקפיד כל כך, ובדרך כלל בעירוב שכונתי צריך שיהיו לחיים, כדי להתגבר על החששות ההלכתיות הנ"ל, ומ"מ באותו עירוב לא עשו לחיים.

לפני כמה שבועות הגיע לשם בודק, וראה באחד העמודים שהשיחים גדלו הרבה מסביבו, ועוטפים אותו לגמרי, עד שרק למטה או למעלה מהשיח ניכר העמוד. בדבר זה הם קצת הרויחו בזה שלא עשו לחיים, שאם היה שם לחי, הרי השיח היה פוסל אותו מדין ג' המפסיק בין הלחי לחוט, אבל כעת שמדובר בעמוד שהחוט מונח על גבו ממש, אין דבר שיפסיק בין ראש העמוד לחוט, וא"כ מצד הדין הזה אין להם בעיה. אלא שעדיין יש לדון בזה מדין פתחי שימאי, משום שהשיח מוקף אותו, ועומד עליו לתקופה ארוכה, ויוצא שצורת העמוד כעת אינה חלקה, ובצירוף כזה הורו הרבנים שיש דין פתחי שימאי. אבל יש לחלק בזה בין שלשה מצבים.

א. באופן שהשיח מתחיל מהקרקע ומגיע לגובה י' טפחים, הרי הוא בשיעור מחיצה המחלקת את הפתח, והוא מקלקל את דין העמוד, כלומר שצריכים להתחם לשיח שהוא צורת העמוד או כעין לחי, וא"כ יש בו פסול של פתחי שימאי.

ב. כמו"כ כאשר אינו מתחיל מהקרקע, אלא גבוה ג' טפחים [שאין לו דין מחיצה, מפני שהוא כמחיצה תלויה], מ"מ כיון שעומד בקביעות יש בו דין פתחי שימאי.

ג. כאשר השיח הוא רק מעל י' טפחים של העמוד, יש אומרים שאין פסול של פתחי שימאי מעל י' טפחים, כיון שהחלק העליון אינו נצרך להכשיר את צורת הפתח, שהרי לחי כשר אף כשהוא רק י' טפחים, דאמרינן גוד אסיק מחיצתא מהחלק התחתון עד החוט, (כמבואר בשו"ע סי' שס"ב ס"י), וא"כ למרות שהחלק העליון של העמוד אינו ראוי לשימוש לצורת הפתח מחמת שהוא שימאי, אבל דל מהכא והוי כמי שאינו. (וע"י כעין זה בשער הציון סי' שס"ג ס"ק י"א).

ואם תאמר איך אפשר לומר גוד אסיק, הרי בפועל יש כאן עמוד שממלא את המקום שמעל הלחי, והוי כעין ג' המפסיק את הגוד אסיק. זה אינו, שהרי מבואר בגמ' בעירובין (דף י"א): שצורת הפתח העשויה ככיפה כשרה, משום שאומרים גוד אסיק של החלק התחתון שבעמוד, עד לקו המשקוף העליון ע"ש, ואע"פ שכל החלל שבאמצע מלא, מ"מ שייך לומר גוד אסיק. (וכן מבואר בשער הציון הנ"ל). והטעם שאינו דומה לדין ג', משום שגג הוא דבר אחר המפסיק, משא"כ כאן החלל מלא בהמשך של העמוד [או של המשקוף], ואמנם ההמשך העליון אינו ראוי להכשיר, אך גם אינו דבר אחר המפסיק. ועצם הדבר ששייך לומר גוד אסיק בדבר מלא, הרי הוא מבואר בגמ' הנ"ל.

ולמעשה בענין דין פתחי שימאי למעלה מ' טפחים נחלקו רבותינו גדולי הדור, לפי מה ששמענו בשמם. מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל וישבדלח"ט מרן הגר"נ קרליין שליט"א צידדו שאין חסרון למעלה מ' טפחים, ומרן הגר"ח קניסבקי צידד שיש חסרון גם למעלה מ' טפחים. ואחריהם נחלקו רבני העירובים האם למעשה צריך להחמיר, או שמא אפשר בשעת הצורך להקל בזה.

גדר חדשה שמקיפה את עמוד העירוב השכונתי

מקום נוסף שהתעוררה שאלה בכשרות עירוב מסוים באזור חרדי בדרום הארץ, שהיה עמוד של עירוב שעמד כבר שנים רבות, ובעל החצר הסמוכה הקיף בשלב מסוים את החצר שלו, בגדרות מפלסטיק לבן, והעמיד את הגדר לפני העמוד, באופן שהעמוד נמצא בתוך החצר. והנה בפשטות במקרה כזה הרי העמוד נמצא בתוך החצר, וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק י"ג) שאם העמוד בתוך חצר לאו כלום הוא. וא"כ חייבים להוציא את העמוד אל מחוץ לגדר. הבודק של מוקד העירוב שהגיע למקום, הבחין מיד בבעיה, ועורר עליה. יש

בענין זה יש לבאר, שמה שפירצה פחות מוי אמות נחשבת פתח ואינה אוסרת, היינו רק כאשר יש באותו צד עומד מרובה על הפרוץ, אבל כשמדובר בפרוודור שפתוח במלואו, או במקרה שהצד הפתוח רובו פתוח ובמיעוטו יש מחיצה, לא מועיל שהוא פחות מוי אמות, וצריך לעשות בו צורת הפתח.

צורת הפתח מצנרת ביוב

מכיון שצריך לעשות צורת הפתח, חיפש האברך פתרון קל, ומצא רעיון להשתמש בצנרת הביוב היורדת בפרוודור הזה, שיש בה קנה אחד מן הצד, ומשקוף, ולהוסיף לה עוד קנה אחד בצד השני. הבודק שהיה עימו הסתפק ואמר שיש לדון בזה, כיון שבצנרת שיש בה בליטות ועשויה שלא כדרך הפתחים, ושמה יש בה פסול של פתחי שימאי. ודין זה נשאר למעינים לדון בו.

צנרת ביוב בפרוודור שתשמו לצה"פ

עשיית עירוב במצות יד שמקפיד עליהם

בענין עשיית העירוב בצרות במצות בפסח ובערב פסח, יש לדון מצד כמה דברים. א'. כידוע המצות בזמנינו עשויות בהידור רב וכל מצה עולה כסף רב, ובפרט משפחות שאוכלות רק מצות יד, מצמצמים באכילת המצות. והנה כאשר עושים את העירוב בצרות על מצות, צריך שהאדם יגמור בדעתו שאם יבקשו ממנו את המצות של העירוב, יתן מהם. ולכן כתב השו"ע (סי' שס"ו ס"ה) צריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו, אם יאכלנו חבירו, ואם מקפיד אינו עירוב, לכך צריך ליהרר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך שבת. ובמשנ"ב (ס"ק ל"ה) הוסיף שדין זה נאמר גם כשאחד מזכה משלו לכולם, צריך להתרצות שאם יבואו מבני החבורה לאכול ממנו, שלא יקפיד עליהם. ולפ"ו מי שיש לו מצות בצמצום, הרי הוא מקפיד שלא לתת מהם לשכנים, וא"כ אם מערב בהם אין עירובו עירוב.

וכן רגיל הגאון רבי של"ו בן ציון פלמן שליט"א לומר בשם מרן הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, שהוא עושה את העירוב על מצות מכונה, שהילדים אוכלים אותם ואינו מקפיד עליהם כ"כ, ומוכן לתת מהם למי שביקש.

עירוב במצות מכונה כשיש האוסרים לאוכלם

ב. אמנם כאשר עושים את העירוב במצות מכונה יש לדון מצד דין אחר, שהרי יש אנשים שנוהגים איסור במצות מכונה ונוהרים שלא לאכול מהם, ואין מערבים באוכל האסור באכילה, כיון שאינו ראוי לאכילה.

והנה בפשטות יש לומר שאין בעיה במה שהוא לעצמו אינו אוכל, שהרי קי"ל מערבין לנייר ביין ולישראל בתרומה, הואיל והזוי לאחריני (שו"ע סי' שפ"ו ס"ח), וה"ה כאן הרי ראוי לשאר אנשים. אך זה אינו דומה, משום שבנייר ותרומה ודאי הדבר מותר באכילה לאחריים, משא"כ במצות מכונה, הרי לאותם הנוהגים בה איסור, לשיטתם המצה אסורה לכולם. ואמנם אם אותם אנשים נותנים לילדים הקטנים לאכול מהן, וכמש"כ לעיל בשם מרן הגר"ק שליט"א ודאי אפשר לערב בזה, כמ"ש בגמרא לגבי עירוב בפת ביום הכיפורים, דאע"פ שאסור לגדולים לאכול אמרינו הואיל והזוי לקטנים. אבל הבעיה תהיה עם אלו שאפילו לילדים אינם נותנים מצות מכונה, ואינם מחזיקים אותם בביתם, ובפרט קהילות צאנו אשר אוהזים אותו לאיסור גמור מטעם הכמוס, לכאורה אינם יכולים לערב במצות אלו, ואם יש אדם מאלו בשטח העירוב אין העירוב מועיל לכולם, והזוי כמו שכח אחד ולא עירב שאסור לכולם.

והנה כבעין נידון זה מצאנו המשנ"ב (סי' שפ"ו ס"ק מ"ז) לגבי מחלוקת האחרונים הידועה האם נוהג איסור "חדש" בחו"ל, והיו רבים שנהגו קולא, אבל היו מגדולי האחרונים אסרו לאכול מהחדש עד ט"ז ניסן. וכתב המשנ"ב האם מי שנהג שלא לאכול חדש יכול לערב בפת של חדש, תלוי בזה, אם הוא נוהג כך מצד חומרא מותר לערב ולהשתתף בו, ואם הוא נוהר בזה מחמת דעת הפוסקים שסבורים שהוא אסור מן הדין גם בחו"ל, אסור לו לערב ולהשתתף בו, עכ"ל. לפ"ו נראה שכיון שגם לחושישים למצות מכונה אינו חמץ ממש, ואף לדעת הדברי חיים מצאנו, ברור שאינו אלא שהיה רצונו להנהיג כן, ולכן אסר אותן באופן מוחלט, ולא שבאמת חשש לחמץ ממש, וא"כ אפשר לערב ולשתתף גם עם המחמירים במצות מכונה.

אמנם יש לפקפק בזה, מחמת שלמעשה בזמנינו סבורים קהילות צאנו שיש בו איסור ממש. דהנה יש לדקדק בלשונו של המשנ"ב מה ההבדל בין הנוהג מצד חומרא לבין הנוהר מחמת דעת האוסרים, הרי גם החומרא היא מחמת

חשש לדעת האוסרים, וגם הנוהר מחמת האוסרים אינו משום שהוא עצמו פסק לאיסור, וא"כ מה ההבדל. על כרחך נראה שהדבר תלוי במחשבת האדם, אם חושב רק לחשוש לאוסרים לחומרא, יכול לערב בו, ואם חושב שחייבים לנקוט כאוסרים, אסור לערב בו, אע"פ ששניהם לא מסברא הלכתית הכריעו כן. ולפ"ו קהילות שסבורים שרובם נקט שיש במצות מכונה חשש חמץ מן הדין, ונהגים לפי מחשבתם איסור מן הדין, ואי אפשר לערב איתם במצות מכונה. [ויש לעיין בזה בכה"ג שהרב לא התכוון לאיסור מן הדין אלא להנהיג, הרי אין כאן דעה האוסרת מן הדין. אבל מצד שני הרבנים הבאים אחריו מתכוונים (לענ"ד בטעות) לאיסור גמור. וצ"ע].

ולמעשה כתב בספר עירובי חצרות (עמ"ר רצ"ט) שבאותה שנה מרן הגר"ק שינה ועשה את העירוב במצות יד. וא"כ צריך לגמור בדעתו שאם יבקשו ממנו מצות, יתן מהם. ואז אף אם יוצא מתוך הנחה שלא יבואו לבקש ממנו, כתבו המשנ"ב והחזו"א שהעירוב מועיל, דסוף סוף אם יבקשו ממנו יתן.

למזהיר ולנזהר

שאלות הלכתיות לנזהרים שלא לטלטל

האם צריך לעשות עירוב בפת כשמתארחים במקומות נופש

בתקופה האחרונה רבים מתקשרים לפני שבת לשאול, שהם הגיעו לשבת לבית מלון או לדירות אירוח, או למתחם מסוים יחד עם כל המשפחה, וכבר למדו מהגליונות שלא ניתן לסמוך סתם על העירובים בשיובים, מלבד מקומות מסוימים שנעשים כהלכה ומפקחים כראוי, והם התארגנו לשהות כל השבת בתוך הבנין, באופן שלא מוציאים את התניקות מחוץ לבנין, ושאלתם היא האם צריך לעשות עירוב חצרות בתוך הבנין ובתוך המתחם.

והנה הכלל בענין זה בקצרה הוא, א. אם כולם אוכלים בחדר אוכל אחד, ללא יוצא מן הכלל, הרי כולם נחשבים דיור אחד ואינם צריכים לערב. אבל אם יש בבנין דירה נוספת, או אדם שנמנע מלבוא לחדר אוכל ואכל בחדרו הפרטי, או שיש שני חדרי אוכל, צריכים לערב. וכיון שקשה לדעת אם אין משהו שאוכל לבד, ראוי תמיד להניח עירוב בפת. אופן ההנחה מבואר בגליון הקודם, עם נוסח העירוב והזיכוי.

דיני השכירות בקצרה, וכשאי אפשר לשכור

ב. באופן שיש בבית המלון גם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, שאוכלים מחוץ לחדר האוכל של כולם, יש צורך לעשות שכירות. אם ניתן לדעת מי הוא ולשכור ממנו, זה עדיף. אבל אם רוצים לשכור מהמנהל או מהמשכיר, יש בזה תנאים והגבלות, וצריך לדון כל מקרה לגופו.

באופן שעושים שכירות כדין יש להקפיד על שלש נקודות חשובות. א. יאמר לשון שכירות, ולא קנין או סתם וכו'. ב. השכירות למשך שבת זו [או למשך עשרים שנה]. ג. השכירות היא לכל המשתתפים בעירוב בתקופה הנ"ל.

ולאחר מכן יתן מטבע לקנין.

ג. באופן שלא ניתן לשכור, צריך לדעת שאסור לטלטל לחדר אוכל, וכן אסור לטלטל מכל מה שהיה בחדר אוכל או כל חדר שאוכלים בו. ולכן הפתרון במקרים שהמשפחה לא אוכלת בחדר הפרטי אלא בחדר אוכל, שאז החדר הפרטי הוא כחצר ודינו שווה לפרוודור, ניתן לטלטל מהחדר לפרוודורים וללובי, ורק לא להכניס לחדר אוכל או לחדר שמישהו אוכל בו סעודות שבת. ואם יש ילדים קטנים, יניחו אותם מחוץ לחדר אוכל קרוב לפתח. ואם יכולים לזחול, או ללכת, מותר שהתניקות יכנסו לחדר אוכל בכוחות עצמן, ובתוך חדר האוכל יהיה מותר לטלטל.

הגליון הבא ייצא בעו"ה כבודש אייר המערכת מברכת את הקוראים

לברכה פתח ימינו וימינו, וימינו תהיה עשייתנו בברכה הגליון:

מקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM